

Huismuis

Mus musculus

De huismuis is een algemene soort die vrijwel iedereen wel eens is tegengekomen. Hij heeft een kop-romplengte tot 10 cm en een bijna even lange staart die schaars en kort behaard is. Het gewicht is maximaal 33 g. In huis levende huismuizen zijn aan de rugzijde meestal donkergrijs, met een geleidelijke overgang naar de iets lichter gekleurde buik. In het veld levende dieren zijn meestal bruingrijs tot vaalbruin van boven, duidelijk afgescheiden van het lichtgrijs tot geelwit van de buik. De oren zijn relatief klein maar steken wijd uit, de ogen zijn klein en de snuit is spits (REICHSTEIN 1978).

Er worden 5-10 keer per jaar, na een draagtijd van circa 20 dagen, 4-12 jongen geboren. Binnen een populatie bestaat een hiërarchische structuur, waarbij dominante mannetjes de dienst uitmaken in een groep met een of meer volwassen vrouwtjes en onvolwassen dieren.

Leefgebied

Huismuizen leven vooral in menselijke omgeving, maar worden ook wel buiten de bebouwing aangetroffen, met name wanneer andere muizensoorten schaars zijn of ontbreken. Dieren die in tuinen leven komen 's winters vaak in huis. De soort kan zich goed aanpassen aan lage temperaturen en wordt zelfs in koelruimtes aangetroffen. De grootte van het leefgebied varieert van 5 m² binnenshuis tot 400 m² in open veld en is sterk afhankelijk van het voedselaanbod en de populatiedichtheid. Bij het zoeken naar nieuwe leefgebieden kunnen afstanden tot 2 km worden afgelegd (FREYE & FREYE 1960).

Voedsel

Afhankelijk van de biotoop varieert het voedsel van de huismuis. Buiten levende dieren eten vooral zaden en granen. Binnenshuis zijn het echte alleseters: granen, insecten, kaas, vlees, vruchten en zaden. Zelfs schijnbaar oneetbare zaken als zeep en kaarsen worden gegeten.

■ *Mus musculus domesticus*

■ *Mus musculus musculus*

Huismuis.

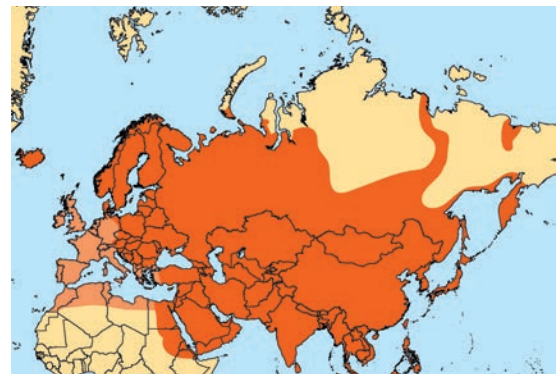
Foto: Paul van Hoof.

House mouse.

Areaal

In Europa worden verschillende vormen van de huismuis onderscheiden. In West-Europa leeft 'onze' huismuis en een andere vorm, die in Denemarken, oostelijk Duitsland en verder noordelijk en oostelijk voorkomt (zie kaart). Het is onduidelijk of het om twee soorten gaat of om ondersoorten. In het eerste geval worden ze onderscheiden als respectievelijk *Mus domesticus* en *M. musculus* (MACHOLÁN 1999), in het tweede geval als *M. musculus domesticus* en *M. m. musculus* (REICHSTEIN 1978). Volgens de meest recente inzichten zijn het ondersoorten (CARLETON & MUSSEY 2005). *Mus m. domesticus* komt door heel Nederland voor, *M. m. musculus* is in het verleden aangetroffen in Amsterdam (dierentuin Artis), bij Noordwijk, Leiden en Zoeterwoude in Zuid-Holland en in de Noordoostpolder. De dieren waren waarschijnlijk ingevoerd als laboratoriumdier of met hooi en jonge planten vanuit het gebied ten oosten van de Elbe meegekomen (VAN DE KAMP-HILT & VAN BREE 1964A, VAN WIJNGAARDEN ET AL. 1971). Als versterking is de huismuis inmiddels over een groot deel van de wereld verspreid geraakt. In Europa wordt de soort in alle landen aangetroffen; hij ontbreekt alleen in de koudere delen. Op de areaalkaart is binnen het verspreidingsgebied van de huismuis ook de verspreiding van *M. m. domesticus* aangegeven. De zuidoostgrens is nog onduidelijk.

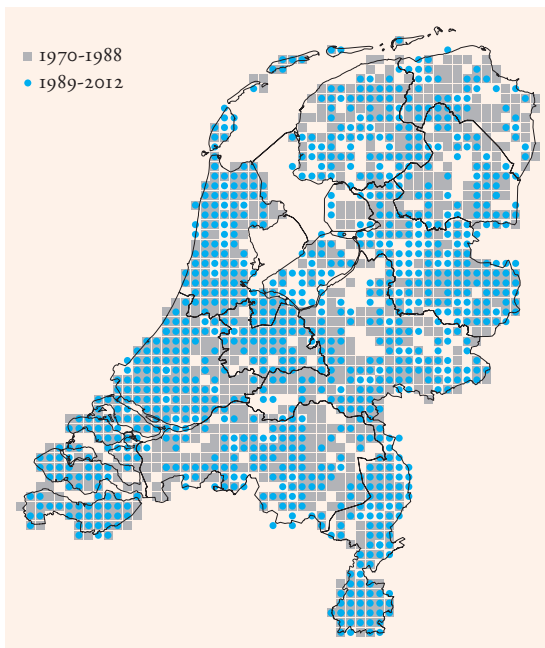

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

Aangenomen wordt dat de huismuis zich met het ontwikkelen van de landbouw heeft verspreid vanuit Turkmenistaans-Iraans gebied naar Noord-Afrika. Tijdens de Late Bronstijd zou de soort, geholpen door menselijk transport, zich via Spanje verspreid hebben over Midden-Europa en zich daar hebben kunnen vestigen waar akkerbouw bedreven werd.

Bij de opgraving van een nederzetting uit de Midden-Bronstijd (ca. 1500 v.Chr.) in Bovenkarspel (NH) zijn resten van tientallen muizen gevonden, die aanvankelijk als huismuizen werden gedetermineerd (IJZEREEF 1981) maar later bosmuizen bleken te zijn (J. Zeiler pers. med.). Uit de Midden-IJzertijd (500-250 v.Chr.) stamt een vondst nabij Kesteren (GE) (ZEILER 2001) en uit de Late IJzertijd/vroeg-Romeinse tijd (250 v.Chr. tot 69 n.Chr.) een bij Lions (FR) (DE LANGEN ET AL. 1994). Bij opgravingen van Romeinse nederzettingen zijn herhaaldelijk huismuisresten gevonden.

Historische gegevens tot 1946

Van Bemmelen (1864) vermeldt dat de huismuis in het hele land algemeen is en vooral in en bij huizen voorkomt, waarbij Eykman (1937) aantekent dat de soort niet alleen voorkomt in huizen, koelhuizen, pakhuizen en schuren, maar ook wel verder van menselijke bewoning.

Periode 1946-1969

Ook in deze periode komt de huismuis door het hele land verspreid voor, inclusief de Waddeneilanden, behalve op Rottumeroog. Op dit laatste eiland is de huismuis ooit ingevoerd maar later weer verdwenen (VAN WIJNGAARDEN ET AL. 1971).

Periode 1970-1988

De verspreiding op atlasblokniveau is sinds 1950 weinig veranderd. Wel heeft de soort zich sindsdien gevestigd in de polders van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland (WAMMES 1992B).

Periode 1989-2012

Na 1988 is het verspreidingsbeeld van de huismuis niet veel veranderd. Verspreid over heel Nederland zijn er waarnemingen van huismuizen. Aangezien de huismuis bij gerichte inventarisaties vrijwel altijd wordt aangetroffen, mag verondersteld worden dat de soort in het overgrote deel van de kilometerhokken met menselijke bebouwing voorkomt.

Veranderingen en oorzaken

Het is opmerkelijk dat in de laatste periode van de huismuis relatief weinig waarnemingen aangeleverd zijn. Dat heeft enerzijds te maken met het feit dat onderzoek met inloopvallen het meest in het buitengebied gebeurt, waar huismuizen minder algemeen zijn. Bovendien zijn huismuizen erg moeilijk met inloopvallen te vangen: slechts 12% van de aangeleverde waarnemingen zijn vangsten met inloopvallen. Daarnaast worden huismuizen in huis of andere bebouwing relatief weinig doorgegeven. Verder is

de huismuis een relatief onbelangrijke prooi voor uilen en wordt hij bij braakbalonderzoek relatief weinig aangetroffen. Zo bedraagt het aandeel huismuizen in Limburgse braakballen van ransuil en kerkuil zelden meer dan 10% (VERGOOSSEN & VAN DER COELEN 1986). Toch zijn waarnemingen uit braakballen de belangrijkste bron van verspreidingsgegevens van de huismuis. Bijna de helft (47%) van het totaal aantal huismuiswaarnemingen is afkomstig van braakbalonderzoek.

Bedreigingen en bescherming

De huismuis geldt niet als een bedreigde soort. Integendeel: in artikel 4.1 van de Flora- en faunawet staat dat alle zoogdieren in Nederland beschermd zijn, behalve zwarte rat, bruine rat en huismuis, waardoor er geen ontheffing nodig is voor het doden van huismuizen. Doordat huismuizen knagen aan vrijwel alle materialen, eetbaar of niet, voedselvoorraden bevuilen met urine en uitwerpselen en ziekten kunnen overbrengen naar de mens, worden huismuizen in gebouwen bijna altijd als ongewenst beschouwd en bestreden met vallen, klemmen en gif. Bestrijding heeft overigens meestal alleen een tijdelijk effect op de populatie. Tegen bloedverdunningsmiddelen, een tegen huismuizen veelgebruikt bestrijdingsmiddel, hebben veel populaties inmiddels resistentie ontwikkeld. Wel geldt voor de huismuis de algemene zorgbepaling (artikel 2 van de Flora- en faunawet), zodat ook de huismuis niet zinloos mag worden gedood. Er zijn geen beschermende maatregelen nodig.

Neeltje (C.E.) Huizenga

SUMMARY

House mouse *Mus musculus*

The house mouse is a common species found throughout the Netherlands. House mice usually live in proximity to areas of human habitation. Outside of these, they are typically found in areas where few or no other species of mice occur. House mice that live in gardens often move inside during winter. When house mice live in or around buildings, they can cause damage, contaminate food supplies or transmit diseases. As house mice are not protected under the Flora and Fauna Act, they may be lethally controlled without a permit.

Huismuis.

Foto: Luc Hoogenstein.
House mouse.

